

You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Kalendarze polonijne Związku Narodowego Polskiego na terenie Chicago (1995-2009)

Author: Danuta Sieradzka

Citation style: Sieradzka Danut. (2009). Kalendarze polonijne Związku Narodowego Polskiego na terenie Chicago (1995-2009).

W: M. Kalczyńska, D. Sieradzka, Z. Małecki (red.), "Kultura książki i prasy polonijnej : dziedzictwo narodowe i światowe" (S. 253-266). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Danuta Sieradzka

Katowice

Kalendarze polonijne Związku Narodowego Polskiego na terenie Chicago (1995—2009)

Dzieje prasy polonijnej w USA mają już bogatą literaturę przedmiotu. Jednakże problematyka kalendarzy — którymi do tej pory zajmowali się Władysław i Wojciech Chojnacy¹ — stanowi nadal mało znany obszar badawczy. Czasy współczesne nie są na bieżąco rejestrowane, a tym bardziej opracowywane. Zbiory kalendarzy w Polsce są nieliczne, a zagraniczne z reguły niekompletne, a na dodatek nieomawiane na łamach artykułów i książek.

Duża część kalendarzy znajduje się w Muzeum Polskim w Chicago, w Archiwum Polonii w Orchard Lake (stan Michigan) oraz w prywatnych zbiorach. Autorka, dostrzegając pewne braki materiałowe w tym zakresie, postanowiła przybliżyć czytelnikom interesujący temat, który może stać się podstawą szerszych badań naukowych.

W XIX wieku niewiele wychodziło kalendarzy polonijnych, stanowiły one zazwyczaj pierwsze publikacje w języku polskim. Przyjmuje się, że najstarszym polskim kalendarzem jest publikacja, którą wydał Jan Barzyński: *Kalendarz polski pielgrzyma na rok 1873*. Wymienia się również *Kalendarz Polski na rok 1875*, opublikowany przez Władysława Dyniewicza².

¹ W. i W. Chojnacy: *Bibliografia kalendarzy polonijnych 1838—1982*. Wrocław 1984.

² W. Dyniewicz (1843—1928), pionier książki i prasy polskiej na ziemi amerykańskiej, w tym zwłaszcza w Chicago. Informacje o nim zob. A. Kłossowski: *Na obczyźnie. Ludzie polskiej książki*. Wrocław 1984, s. 165—176, 180—207.

Największy rozwój almanachów przypadł na pierwszą połowę XX wieku. Miały one różnorodną tematykę. Wskazać można kalendarze literackie, ludowe, narodowe, handlowe czy humorystyczne. Oprócz nich ukazywały się publikacje przeznaczone dla osób wierzących (religijne), następnie robotników, spółdzielców, żołnierzy, jak i poszczególnych organizacji polonijnych.

W Chicago, największym skupisku polskiej diaspory, najstarszy był *Kalendarz polski katolicki Przyjaciel Ludu dla ludu polskiego w Ameryce*, wydawany nakładem i czcionkami „Przyjaciela Ludu”. Pod koniec XIX wieku, w latach 1890—1895, nakładem Spółki Wydawnictwa Polskiego wychodził *Kalendarz katolicki dla ludu polskiego w Ameryce*. Najdłużej ukazywał się jednak *Kalendarz związkowy*, wydawany przez Związek Narodowy Polski (Polish National Alliance of the United States — dalej: ZNP) w okresie 1910—1981. Obecnie kontynuacją są m.in. kalendarze ściennie (kartkowe).

Prezentowane w artykule kalendarze ZNP uwzględniają bogatą działalność Polonii, ukazując nieznane fakty oraz rzesze bezimiennych twórców organizacji. Podstawą rozważań stały się kalendarze z lat 1995—2009. Autorem omawianych kalendarzy, począwszy od 1991 roku aż po czasy współczesne, był redaktor naczelny czasopisma „Zgoda” — Wojciech Antoni Wierzewski³. Pierwszy numer z nowej serii, przeznaczony do dystrybucji w sieci organizacji ZNP, wyszedł w 1992 roku w nakładzie 100 000 egzemplarzy. Poświęcony był sylwetkom słynnych Polaków — wynalazców, odkrywców i pionierów nauki. Uwzględniono w nim Mikołaja Kopernika, Kazimierza Funka, Ralpha Modjewskiego oraz wielu innych⁴.

Omawiane kalendarze przeznaczone są dla działaczy i członków ZNP na terenie całych Stanów Zjednoczonych w nakładzie 75 tys. egzemplarzy. W ramach dystrybucji nakładu almanachy te wkłada się do weekendowego wydania „Dziennika Związkowego” (organ ZNP) w końcu każdego roku. Tym sposobem wielu czytelników polskiej diaspory dodatkowo dowiaduje się o historii związku, osiągnięciach Polonii amerykańskiej czy o demokratyzacji w Polsce. Obecnie kalendarze te drukuje Wydawnictwo Bronwał w Chicago.

³ A. Wierzewski (1941—2008), autor książek o tematyce polonijnej. Za publikacje *Pegaz za Oceanem* oraz *Polskie Chicago — lata osiemdziesiąte, lata dziewięćdziesiąte* (2002) otrzymał nagrodę od Światowej Rady Badań nad Polonią (2003). Więcej informacji zob. A. i Z. Judyccy: *Polonia. Słownik biograficzny*. Warszawa 2000, s. 314; *Encyklopedia polskiej emigracji i Polonii*. Red. K. Dopierała. T. 5: S—Ż. Toruń 2005, s. 293—294.

⁴ Informacje o pierwszych wydanych numerach kalendarzy otrzymano od red. A. Wierzewskiego.

Kalendarze ukazują się tylko w wersji angielskiej i mają bogatą szatę graficzną: kolorowe zdjęcia, fotografie (część w kolorze sepii), reprodukcje, dawne mapy i sztychy. Całość wydawana jest na bardzo dobrym papierze. Każdy numer — z reguły pamiątkowy — poświęcony jest osiągnięciom Polonii oraz historii Polski (dawnej i współczesnej). Pisma te stanowią promocję Związku, jego dokonań na wielu płaszczyznach życia społeczno-kulturalnego, prezentują polskie dziedzictwo kulturowe, a przede wszystkim dumę z polskiej tradycji. Tematami poszczególnych numerów były: zagadnienia sztuki, teatru i filmu, polska muzyka na scenie amerykańskiej, polska prasa w Ameryce, Kongres Polonii Amerykańskiej, ZNP (z racji przypadających rocznic) czy papież Jan Paweł II. Przykładowo — kalendarz na rok 1995 dotyczył przewodniego tematu: *Polish-American Efforts on Poland's Behalf*; 2000 — *The Pride and Glory of Poland's Millennium*, a 2007 — *The Smart Choice for a Secure Future*.

Pierwszy z prezentowanych kalendarzy — na 1995 rok — poświęcony został polsko-amerykańskim wysiłkom na rzecz wolności i niepodległości Polski w XX wieku. Realizatorem tych dążeń stał się Kongres Polonii Amerykańskiej (dalej: KPA), który w 1994 roku obchodził 50 rocznicę (złoty jubileusz) służby na rzecz Polski i Polonii⁵.

Na pierwszych stronach kalendarza przypomniano inicjatywy konsolidacyjne Polonii z początku XX wieku. Wskazano protoplastę KPA — Kongres Narodowy Polski w Ameryce (KNP), zorganizowany przez ZNP w dniach 12—14 maja 1910 roku w Waszyngtonie z okazji odsłonięcia pomników Tadeusza Kościuszki i Kazimierza Pułaskiego w obecności prezydenta USA — Williama Tafta. Na kilku stronach omówiono fotografie delegatów i liderów KNP — szkoda, że nie wskazano nazwisk poszczególnych przywódców. Ówczesnym prezesem tego kongresu został Marian Stęczyński. Uchwalono wtedy rezolucję o podjęciu aktywnych i zorganizowanych działań na rzecz uzyskania przez Polskę niepodległości. We wspomnianym numerze uwzględniono również zdjęcia z wizyty Ignacego Paderewskiego w Chicago w 1917 roku oraz fotografie amerykańskich ochotników polskiego pochodzenia w armii gen. Józefa Hallera.

Z okresu II wojny światowej przypomniano działania Polonii na rzecz okupowanej Polski. Na fotografiach ukazano postać Franciszka Świątlika (1892—1981)⁶, znanego cenzora ZNP i prezesa Rady Polonii Amerykańskiej

⁵ O sprawach tych pisze W. Białasiewicz: *Jak i dlaczego powstał Kongres Polonii Amerykańskiej?* „Dziennik Związkowy” 2004, 28—31 maja, s. 1—3; J. Wojdon: *W imieniu sześciu milionów. Kongres Polonii Amerykańskiej w latach 1944—1968*. Toruń 2005; W. Zachariasiewicz: *Etos niepodległościowy Polonii Amerykańskiej*. Warszawa 2005; zob. ponadto *Encyklopedia polskiej emigracji...*, T. 2. Toruń 2003, s. 461—462.

⁶ Życiorys zob. *Encyklopedia polskiej emigracji...*, T. 5, s. 94; *Wielka encyklopedia PWN*. T. 27. Warszawa 2005; W. Zachariasiewicz: *Etos niepodległościowy...*, s. 29—34.

(Polish American Council) w Chicago⁷, który w latach wcześniejszych walczył w szeregach Błękitnej Armii gen. J. Hallera. Rada Polonii Amerykańskiej w dobie II wojny światowej wspierała materialnie Polskę i Polaków, jako ofiary wojny. Na zdjęciach dostrzegamy cenzora F. Świetlika podczas spotkania z I. Paderewskim, będącym reprezentantem rządu polskiego na emigracji, w Nowym Jorku w 1941 roku, następnie z premierem Władysławem Sikorskim w Chicago w kwietniu 1941 roku. W kalendarzu zamieszczono liczne zdjęcia przedstawicieli ZNP z delegacją rządu polskiego na emigracji.

Na łamach almanachu nie mogło zabraknąć genezy Kongresu Polonii Amerykańskiej (Polish American Congress) z maja 1944 roku. Okres ten prezentują liczne fotografie z tamtych lat, uwzględniające m.in. przywódców nowej organizacji polonijnej, jak np. Charlesa Rozmarka, Honoraty Wołowskiej⁸ czy Jana Olejniczaka. Na konwent w Buffalo, w maju 1944 roku, przybyło ponad 2 tysiące delegatów, uwiecznionych na zbiorowej, historycznej już fotografii. Jedną z pierwszych inicjatyw nowej organizacji był memoriał do prezydenta Franklina Delano Roosevelta z 30 maja 1944 roku, w którym przypomniano mu jego wojenne obietnice poparcia odbudowy demokratycznej Polski. Ustalone priorytety Kongresu realizowano po zakończeniu działań wojennych. W kalendarzu na miesiąc czerwiec zamieszczono zdjęcie gen. W. Andersa na Kongresie w Chicago w 1947 roku. Dalsze fotografie ukazują pomoc dla uchodźców, tj. *displaced persons*, oraz sierot wojennych przebywających w kolonii Santa Rosa w Meksyku.

Kolejna odsłona w kalendarzu to omówienie heroicznych lat Kongresu 1944—1956. Na zdjęciach z tego czasu można dostrzec liderów Kongresu, spotykających się z prezydentem D. Rooseveltem w październiku 1944 roku w sprawie przyszłych granic Polski, memoriał w sprawie „mordu katyńskiego” dla prezydenta Harry’ego Trumana z 1951 roku (*The Katyń Forest Massacre*) czy wizytę Ch. Rozmarka (prezesa ZNP) u prezydenta Dwighta Eisenhowera we wrześniu 1956 roku, dotyczącą sytuacji w Europie Środkowej. Jak podkreślono w tekście, była to nadzwyczajna aktywność organizacji na rzecz wolności Polski po II wojnie światowej.

Późniejsza działalność Kongresu to częste kontakty z prezydentami: Johnem Kennedym (który swój urząd zawdzięczał m.in. głosom Polonii), Richardem Nixonem i Jimem Carterem. Na spotkaniach tych (uwiecznionych na fotografiach) omawiano często działania władz amerykańskich

⁷ Rada Polonii Amerykańskiej to charytatywna organizacja polonijna powstała w 1939 roku za sprawą ZNP, Zjednoczenia Polskiego Rzymskokatolickiego oraz Związku Polek w Ameryce — działała do 1970 roku. Zob. *Encyklopedia polskiej emigracji...*, T. 4. Toruń 2005, s. 223—224.

⁸ Jej życiorys zob. *Encyklopedia polskiej emigracji...*, T. 5, s. 338.

i Polonii, propagujących pomoc dla Polski za żelazną kurtyną. Kolejne strony to zdjęcia z Chicago i innych miast amerykańskich (zamieszkałych przez Polonię), popierających działania Solidarności — spotkania członków KPA z prezydentem Ronaldem Reganem (1983), George'em Bushem (1986). Miesiąc grudzień w kalendarzu poświęcono działalności charytatywnej ZNP i KNP w Polsce po 1989 roku.

Tematem przewodnim kalendarza na 1998 rok stała się 90. rocznica gazety „Dziennik Związkowy” (*90 Yars of the Polish Daily News*), który wpływa na Polonię, kształtując jej poglądy na sprawy polskie i amerykańskie, konsolidując ponadto różne środowiska polskiej diaspory.

Ówczesny prezes ZNP Edward Moskał przypomniał na łamach kalendarza początki gazety, która nieprzerwanie wychodzi od 15 stycznia 1908 roku w Chicago⁹. „Dziennik Związkowy” stał się organem ZNP, a od 1944 roku również KNP, jego celem było zabieganie o powrót granic Polski sprzed 1939 roku. Przed 1914 rokiem pismo to odegrało ważną rolę w tworzeniu Błękitnej Armii gen. J. Hallera.

Dokonano również przeglądu prasy polonijnej w USA — tej dawnej i współczesnej. Historia polsko-amerykańskiej prasy zaczęła się 150 lat temu, a pierwsza gazeta „Echo z Polski” bierze swój rodowód bezpośrednio od powstania styczniowego. Wychodziła ona w Nowym Jorku jako tygodnik przez 3 lata. Po upadku powstania do USA przybyła z Kongresówki znaczna grupa inteligencji z dziennikarskim doświadczeniem. Dzięki temu w 1870 roku ukazał się w Nowym Jorku „Orzeł Polski” — prototyp polsko-amerykańskiej gazety. W niedługim czasie zaczęły powstawać inne dzienniki i tygodniki. Wśród nich godny uwagi był „Pielgrzym” (1872), publikowany pierwotnie w miejscowości Union w stanie Missouri, przeniesiony następnie do Detroit, a później na stałe zdomowiony w Chicago, gdzie przekształcił się w „Gazetę Katolicką”. Polskie dzienniki ukazywały się ponadto w Buffalo, Bostonie, Detroit, Filadelfii i innych polskich skupiskach. Od 1880 roku po I wojnę światową na rynku wydawniczym wychodziły: „Zgoda” (1881), „Naród Polski” (1906), „Sokół Polski” (1896), „Głos Polek” (1910), „Ogniwo” (1879—1881)¹⁰. Można powiedzieć, że koniec XIX wieku to okres dynamicznego rozwoju prasy.

Początek XX wieku nie dla wszystkich periodyków okazał się szczęśliwy. Twarde wymogi rynku doprowadziły do upadku wiele pism. Między

⁹ Pismo to w początkowym okresie wychodziło w Nowym Jorku w drukarni L. Schriftgressa, żydowskiego uchodźcy z ziem polskich.

¹⁰ Na temat prasy zob. *Encyklopedia polskiej emigracji...*, T. 4, s. 456—458; E. O s y s k o: *Rola prasy polonijnej w formułowaniu się Polonii*. „Dziennik Związkowy” 2006, 16—18 czerwca, s. 9; G. S z y m a ń s k i: *The Polish Press in America*. „Eagle Yearbook” [Orchard Lake] 1957; *Katalog czasopism polonijnych XIX i XX wieku w zbiorach Związku Narodowego im. Ossolińskich*. Oprac. E. J a g i e l s k a. Wrocław 1996.

1901 a 1920 rokiem zniknęło 122 czasopism w języku polskim, a 37 przetrwało. Wiele zamerykanizowało się, ale w czasie I wojny światowej nastąpił powrót do polskojęzycznej prasy. W latach 1920—1930 powstało 69 nowych pism, a 48 utrzymało się na rynku wydawniczym. W 1945 roku liczba polskich dzienników zmniejszyła się do 10, tygodników było 48, miesięczników 27, a kwartalników 15¹¹. Misję polskojęzycznej prasy w latach sześćdziesiątych do osiemdziesiątych XX wieku przejęły takie dzienniki, jak: „Dziennik Związkowy” w Chicago, „Dziennik Polski” z Detroit i „Nowy Dziennik” z Nowego Jorku.

W największym skupisku ludności polskiej — w Chicago, redagowano „Dziennik Chicagowski” (1890—1971), „Dziennik Narodowy” oraz „Dziennik Polski”, założony w 1923 roku. Z ZNP związał się „Dziennik Związkowy”. W kalendarzu na rok 1998 wiele miejsca poświęcono periodykowi „Zgoda”¹². Przedstawiono redaktorów pisma: Franciszka H. Jabłońskiego (1893—1897), Tomasza Siemiradzkiego (1908—1911) i Stanisława Orpizewskiego (1911—1920). Dwaj ostatni byli również redaktorami „Dziennika Związkowego”. W kalendarzu pokazano pierwszy budynek, gdzie drukowano wymienione pismo w Chicago. Na sąsiednich stronach kalendarza uwzględniono innych redaktorów z okresu sprzed I wojny światowej: Zbigniewa Brodowskiego, Ignacego Wędzińskiego, Stefana Barszewskiego. Znaczącą rolę w „Dzienniku Związkowym” w okresie międzywojennym odegrali: Jan Przyprawa, Stanisław Zaklinkiewicz, Karol Pietkiewicz. Interesujące są zdjęcia z 1939 roku, prezentujące dziennikarzy „Dziennika Związkowego”, m.in. Martina H. Kennellego, Józefa Orłowskiego, Józefa Makowieckiego, Józefa Stańczykiewicza i innych. Dołączono fotografie budynku korporacji wydawniczej Alliance Printers and Publisher’s z 1934 roku.

Kolejne numery kalendarza przedstawiają sylwetki redaktorów gazety po II wojnie światowej, m.in. Helen Moll (1935—1976), Alojzego Mazewskiego (1916—1988), który był prezesem KPA i ZNP, oraz Jana Krawca. Ten ostatni kierował pismem przez 17 lat (1968—1985). W 1976 roku redakcję pisma odwiedził ówczesny kardynał Karol Wojtyła, co ukazuje kilka jego zdjęć w otoczeniu władz ZNP. Koniec XX wieku prezentują liczne fotografie współczesnych redaktorów w towarzystwie polityków z Polski, m.in. z L. Wałęsą. Era Solidarności przyczyniła się ponownie do kontynuacji polskich gazet i odrodzenia polskiej mowy i kultury. Dzięki napływowi emigrantów lat osiemdziesiątych pojawiło się wiele nowych gazet o różnej tematyce.

¹¹ T.R. Jasiński-Herbert: *Polish Press in the United States*. „PNA Calendar” 1998.

¹² Czasopismo „Zgoda” — organ ZNP, założono we wrześniu 1881 roku. Parę lat później (1888) przeniesione zostało do Chicago, gdzie wychodzi po dzień dzisiejszy.

Rok 1999 przebiega w kalendarzu pod hasłem przewodnim *Our Presence in America* (Nasza obecność w Ameryce). Wstępne partie kalendarza przypominają daty i miejscowości, gdzie odbywały się poszczególne kongresy ZNP — od 1889 do 1999 roku. Zagadnienia te są bogato ilustrowane. W almanachu tym znajdujemy informacje o gronie redaktorów, wśród których istotne miejsce zajmują: dr Wojciech Wierzewski ze „Zgody”, prof. Donald Pieńkos — autor komentarzy w omawianej publikacji, David Turner z Benedyktynskiego Uniwersytetu z miejscowości Lisle (Illinois), do którego należy redakcja naukowa, Jacek Galazka z Hippocrene Publisher, zajmujący się materiałami źródłowymi. Specjalnie przydatna, jako baza materiałowa do kalendarza, okazała się wiedza Galazki — *Polish Travel Heritage Guide* (Przewodnik po dziedzictwie kulturowym). Fotografie zamieszczone w tym kalendarzu pochodzą z *Polish Heritage Publications*, *Hippocrene Books Inc.* oraz czasopisma „Zgoda”.

Na pierwszych stronach pisma zamieszczono informacje prezesa ZNP Edwarda Moskala na temat wkładu polskiej diaspory w rozwój i dobrobyt USA. Kalendarz porusza też takie zagadnienia, jak:

- pierwsi emigranci, których symbolem jest brama wjazdowa (Gateway) do Nowego Świata; Muzeum Emigrantów na wyspie Eblis — ZNP zebrał 250 tys. dolarów na rekonstrukcję wyspy;
- bohaterowie dwóch światów (polskiego i amerykańskiego): Tadeusz Kościuszko i Kazimierz Pułaski; ich liczne pomniki w USA;
- polsko-amerykańskie instytucje kulturalne, bogato ilustrowane: kościoły i szkoły, Fundacja Kościuszkowska, Polski Instytut Sztuki i Nauki (Nowy Jork), Muzeum Polskie, Fundacja Kopernikowska (Chicago), Polsko-Amerykańskie Centrum Kultury, Muzeum w Filadelfii oraz Amerykański Instytut Polskiej Kultury w Miami na Florydzie.

Dodatkowe informacje dotyczą życia Polaków w USA. Wskazano m.in. polskie narodowe świątynie, np. National Shrine of Our Lady of Czestochowa w Doylestown w stanie Pensylwania, Panna Maria w Teksasie, Polskie Kulturalne Centrum Jana Pawła II w Yorba Linda w Kalifornii czy rzeźbę *Crazy Horse*, wykonaną przez Korczak-Ziółkowskiego (1908—1982), który pomagał w rzeźbieniu głów prezydentów w Mount Rushmore Black Hills¹³. Kalendarz prezentuje Kalifornię, nazywaną drugim domem Polaków. Przypomniano, że w latach 1888—1906 mieszkała tu aktorka Helena Modrzejewska. W 1913 roku jej ranczo nabył Ignacy Paderewski; nosiło ono później nazwę „ranczo San Ignacjo”, przebywał tu również Henryk Sienkiewicz.

¹³ Na temat tej postaci zob. Z.A. Judycki: *Polacy w świecie*. „Kwartalnik Biograficzny Polonii” [Paris] 1995, nr 6; *Encyklopedia polskiej emigracji...*, T. 5, s. 426.

Motyw przewodni kalendarza na 2000 rok nawiązuje do dokonań Polski w minionym tysiącleciu, stąd tytuł: *The Pride and Glory of Poland's Millennium* (Duma i chwała polskiego milenium). Temat ten rozwinął we wstępie prezes E. Moskal, omawiając nowe zadania Polonii w kolejnym tysiącleciu. Podsumował miniony okres, który z jednej strony był dla państwa polskiego czasem sławy i sukcesów, a z drugiej — tragicznych doświadczeń.

Na stronach kalendarza zaprezentowano liczne zdjęcia i ilustracje pochodzące z przepięknej kolekcji *The Land of Winged Horseman — Art in Poland, 1572—1764* (Kraj husarii — sztuka w Polsce), sponsorowanej przez KNP w Chicago. Była ona pokłosem wystawy, pokazywanej w latach 1999—2000 na terenie USA w polonijnych ośrodkach, m.in. w Baltimore, Maryland, Oklahoma i innych miejscowościach. Rocznik ten ma okazały, nietypowy format, który jest rzadko stosowany — 33 x 28 cm.

Okladka kalendarza przedstawia sztokholmski pergamin z XVII wieku, znajdujący się w zbiorach watykańskich. Uwidoczniono na nim wjazd weselny Konstancji Habsburg (żony Zygmunta III Wazy) do Krakowa w 1605 roku. Zgodnie z motywem przewodnim pisma na początku zamieszczono mapę Polski z XVII wieku (ze zbiorów Muzeum w Chicago), na której wskazano ówczesne granice państwa polskiego, sięgające od Morza Bałtyckiego do Morza Czarnego. Rycina miała uświadomić czytelnikom dawną potęgę Polski.

Poszczególne miesiące kalendarza reprezentują fotografie, ryciny, sztychy związane z historią Polski od lat najdawniejszych po czasy dzisiejsze. Karty miesiąca stycznia ukazują czytelnikom na rycinach początki państwa polskiego, tj. chrzest Polski z 966 roku, powitanie cesarza Ottona III — cesarza Niemiec, w Gnieźnie przez Bolesława Chrobrego w 1000 roku, miecz koronacyjny, tzw. szczerbiec, i inne precjoza z tego okresu. Wieki średnie symbolizują: komnaty na Wawelu, mapa Krakowa z XV wieku, ołtarz Mariacki Wita Stwosza w Krakowie oraz liczne rzeźby z tego okresu. Kolejna odsłona z dziejów Polski to lata federacji dwóch narodów — Polski i Litwy (*The Commonwealth of the Nations*). Do ukazania tego okresu wybrano plan XVI-wiecznego miasta Lublina, gdzie zawarto unię lubelską w 1569 roku, oraz ilustracje symbolizujące początki polskiego parlamentaryzmu w XVI wieku. Dalej historię państwa z czasów sarmackich ilustruje mapa Warszawy z XVII wieku, jako siedziba królów i parlamentu polskiego, oraz zbroja husarska, będąca symbolem polskiego zwycięstwa nad wrogami. Oddzielnie pokazano sztukę polską, koncentrując się jednakże na portretach znanych osobistości ze świata polityki, m.in. Stefana Czarneckiego, Władysława IV, oraz takich obrazach, jak oblężenie Częstochowy przez Szwedów (1659) czy elekcja królewska z 1697 roku.

Kolejny miesiąc w kalendarzu przeznaczono na prezentację Polski jako bastionu (wału obronnego) Europy — główny akcent położono na zwycięstwo polskie pod Wiedniem w 1683 roku. Schyłkowe lata Rzeczypospolitej pokazują obrazy związane z Konstytucją 3 maja, powstaniem kościuszkowskim.

Autorzy kalendarza przemilczeli późniejszy okres — upadku polskiej państwowości i rozbiorów. Skoncentrowali się natomiast na latach związanych z I wojną światową i postacią Józefa Piłsudskiego, ukazując go na czele armii polskiej, jako twórcę niepodległego państwa polskiego w 1918 roku. Kolejny dział w kalendarzu to *Poles in America Since 1608* (Polacy w Ameryce), ujęty w szkicach i obrazach przedstawiających pierwszych Polaków w Jamestown¹⁴, początki osady Panna Maria w Teksasie w 1854 roku, postaci T. Kościuszki i K. Pułaskiego — bohaterów walk o wolność Ameryki, powstanie ZNP. Okres II wojny światowej i dominacji komunizmu w Polsce symbolizują fotografie krzyży na Monte Cassino, pomnika pomordowanych w Poznaniu w 1956 roku, trzech krzyży w Gdańsku, upamiętniających masakrę na Wybrzeżu w 1970 roku, oraz monumentu w Warszawie, uwieczniającego deportację Polaków na Wschodzie. Symbolem zwycięstwa nad złem w Europie jest fotografia wyboru Jana Pawła II na papieża.

Kalendarz na 2002 rok ma już skromniejszą szatę graficzną niż poprzednie edycje, jego format został znacznie okrojony. W wydaniu tym przeprowadzono rozważania na temat zaangażowania władz ZNP w kulturę i edukację Polonii (*Our Commitment to Culture and Education*). Znaczna część kalendarza poświęcona została kolegium ZNP — Polish National Alliance College, w Cambridge Springs (stan Pensylwania), kształcącym do niedawna polonijną inteligencję, które w zamyśle miało być polskim Harvardem. Przypomniano rolę i znaczenie tej placówki¹⁵. W 1911 roku ZNP zgromadził niezbędne fundusze i zakupił podupadający, lecz okazały jeszcze hotel „Vanadium” w malowniczej okolicy w Cambridge Springs. Rok później otwarto szkołę średnią (*preparatory school*), liczącą 322 uczniów polskiego pochodzenia. Pierwszym rektorem został Romuald Piątkowski,

¹⁴ Osada na wyspie Jamestown w stanie Wirginia w USA, założona została w 1607 roku. Polacy przybyli na ten teren w 1608 roku, pochodzili prawdopodobnie z Prus Książęcych i brali udział przy wyrębie lasów, a następnie uruchomieniu huty szkła. Zob. A. L. Waldo: *First Poles in America*. Pittsburgh 1956; *Encyklopedia polskiej emigracji...*, T. 2, s. 280; D. Jakubowski: *Polskie fundamenty Stanów Zjednoczonych (przygotowania do obchodów 400. rocznicy założenia Jamestown)*. „Dziennik Związkowy” 2004, 21—23 maja, dodatek „Kultura”, cz. 2, s. 1, 3, 8—9, 112.

¹⁵ *Encyklopedia polskiej emigracji...*, T. 2, s. 431—432; J. Miąso: *Dzieje oświaty polonijnej w Stanach Zjednoczonych*. Warszawa 1970; W. Białasiewicz: *W kręgu chicagowskiej Polonii*. Chicago 2001, s. 143—150.

a zarządcą — ustępujący prezes ZNP Marian Stęczyński. Od 1924 roku szkoła otrzymała status *junior college*. Po II wojnie światowej kolegium przekształciło się w czteroletnią uczelnię humanistyczną, a w 1948 roku otrzymało prawo nadawania stopni naukowych, a następnie akredytację Middle State Association. Z biegiem czasu uczelnia zatraciła polonijny charakter i wskutek tego w 1987 roku została zamknięta. Problematykę polonijnej uczelni ilustrują liczne zdjęcia studentów, grona pedagogicznego, jak i władz związkowych.

ZNP sponsoruje szkoły dokształcające w ramach Studies Supplementary Schools. Odgrywają one doniosłą rolę w podtrzymywaniu polskiej tożsamości narodowej, w przygotowaniu do życia nie tylko w polskim, lecz również amerykańskim środowisku. W ramach tego ruchu promuje się polski język, historię, kulturę, jednym słowem — polską tradycję. Szczególnym zainteresowaniem cieszą się sobotnie szkoły dokształcające¹⁶. Stanowią one dobrze zorganizowaną sieć pozwalającą kształcić młodzież polonijną. Warto wskazać, że polonijna młodzież chodzi od poniedziałku do piątku do szkół amerykańskich, a w sobotę uczęszcza do sobotnich szkół języka polskiego, aby nie ulec wynarodowieniu. KPA, doceniając znaczenie szkolnictwa polonijnego, powołał w 1981 roku do życia Komisję Oświatową, która koordynuje działania tych placówek. W ZNP utworzono Departament Edukacji, któremu patronuje Teresa Abick, wiceprezydent organizacji. Podczas corocznych parad w Chicago i Nowym Jorku młodzież ze szkół dokształcających szczególnie wyróżnia się wielobarwnymi strojami. W ramach edukacji ZNP sponsoruje badania naukowe i przyznaje granty na uniwersytecie chicagowskim.

Promuje się zwłaszcza licznie występujące grupy chóralne, a także zespoły taneczne: „Radomianie” (Michigan), „Łowiczenie” (Kalifornia), „Wici” (Illinois), „Mazowsze” (Connecticut) i inne. ZNP patronuje również tradycjom wielkanocnym, bożonarodzeniowym, zabawom sylwestrowym, balom na różne okazje, aby przyciągnąć polską młodzież do tradycji ojców.

Kalendarz na rok 2005, zatytułowany *We are just 125 years young* — upamiętnia kolejną rocznicę powstania Związku Narodowego Polskiego. Podobnie jak w poprzednich latach, przypomniano historię organizacji, ilustrując ją licznymi fotografiami, począwszy od 1880 roku, a skończywszy na czasach współczesnych. Pokazano czołowych reprezentantów ZNP na pierwszym spotkaniu w dniu 15 lutego 1880 roku: Johna Popielińskiego, Johna B. Blachowskiego, Juliusza Andrzejowicza, Juliana Szajnerta i Juliana Lipińskiego. Przedstawiono główne kierunki działalności związku:

¹⁶ A. Borusiak: *Dzieje polskiego szkolnictwa sobotniego w metropolii chicagowskiej*. Przemysł 2001; por. J. Woźniak: *Centrala Polskich Szkół Dokształcających w Ameryce*. Warszawa 2000.

akcje społeczne i charytatywne, misję edukacyjną, pomoc Polonii na rzecz odbudowania niepodległego państwa polskiego, a następnie wsparcie dla „Solidarności”, akcje kulturalno-sportowe. Na koniec podkreślono aktywność kobiet w ZNP. Pierwszym cenzorem była Waleria Lipczyńska (1847—1930), która piastowała ten urząd w latach 1905—1907, sekretarzem związku — Lottie Kubiak w okresie 1975—1983. Wiceprezydentami były m.in.: Kazimiera Obarska, Magdalena Milewska, Maria Sakowska, Franciszka Dymek, Irena Wallach czy ostatnio Teresa Abick. Na okładce widnieją fotografie wszystkich dotychczasowych prezydentów ZNP.

Edycji na 2006 rok nadano tytuł *Beauty and Splendor*. Pismo zawiera przegląd polskich strojów narodowych i regionalnych, które zaprezentował polonijny zespół artystyczny „Wici” z Chicago, specjalizujący się w muzyce, tańcu i pieśni. Zespół ten powstał w 1983 roku i jest oficjalnym reprezentantem ZNP w dziedzinie kultury polonijnej w USA i na świecie. W Chicago rywalizuje jeszcze z dwoma innymi zespołami: polsko-amerykańską „Lirą” oraz „Lajkonikiem”, którym opiekuje się Zjednoczenie Polskie Rzymskokatolickie¹⁷.

Pierwsze strony publikacji przedstawiają polski strój szlachecki, składający się z białego atlasowego żupanu, karmazynowego kontusza i sobolowej czapki. Inne zdjęcia ukazują stroje regionalne z regionu Żywca, Górnego Śląska i Sieradza, kostiumy ludowe ze Śląska Cieszyńskiego, Rzeszowa, Krakowa, Łowicza i Lublina. Fragment fotografii ujmuje zespół taneczny „Wici” w polskich kostiumach narodowych do opery *Halka* i *Straszny Dwór* Stanisława Moniuszki.

Całość ilustruje publikacja Zofii Kossak w angielskim tłumaczeniu *The Polish Year*. Strony kalendarza przeznaczone na miesiąc styczeń poprzedza fragment tekstu z tej pozycji:

„Przyczyna, dla której styczeń nazywa się styczniem, nie została dotychczas odnaleziona. Mówiono niegdyś, iż miesiąc otrzymał to miano od styku, zetknięcia się starego i nowego roku. Nazwa stycznia łączy się zapewne z jakąś czynnością gospodarczą wykonywana w tym czasie, względnie też z narzędziem do tej czynności służącym: jedno i drugie gruntownie zapomniane. A styczeń został [...]”.

Przypomniano również znaczenie miesiąca września: „Do niedawna słowo »wrzesień« budziło w umyśle każdego Polaka skojarzenie pełne słodyczy i barwy. Zieleń ustępująca miejsca purpurze i złota, perlista biel obfitych ros rannych, niezmaczenie modre niebo, fiolet śliw, granat jeżyn, rumieńce jabłek, czerwień pomidorów, kaliny, jarzębin, sady pełne zapachu owoców, brzęk os nad gruszkami, woń pietruszki i selerów niosąca się z warzywników — to wrzesień”.

¹⁷ *The Polish Year*. London 1955 (polski tytuł: *Rok polski: obyczaj i wiara*).

Na okładce kalendarza na rok 2007 wprowadzono motyw przewodni: mądry wybór na bezpieczną przyszłość (*The smart choice for a secure future*). W publikacji tej dokonano przeglądu poszczególnych okręgów ZNP na terenie USA. Pierwsza odsłona to okręg w Jersey City (stan Nowy Jork), gdzie 22–25 sierpnia 2007 roku odbyła się 45. konwencja organizacji. Przypomniano wcześniejsze zjazdy, poczynawszy od pierwszego w Chicago w 1880 roku, po dzień dzisiejszy. Do 1891 roku odbywały się corocznie, następne — do 1918 roku — co 2 lata. Po I wojnie światowej przyjęto zasadę, obowiązującą do dziś, że konwencje będą miały miejsce co 4 lata. Kolejne karty kalendarza przedstawiają czołowych reprezentantów ZNP z poszczególnych regionów, ich osiągnięcia na polu spraw kulturalno-społecznych.

Każdy miesiąc tego numeru poświęcony został innemu terytorium. W regionie „D” (Maryland, District of Columbia, Delaware, Eastern Pensylwania, Southern New Jersey) fotografie ukazują Polskie Centrum Kultury w Filadelfii, parady z okazji dnia K. Pułaskiego, bale maturalne oraz obchody Bożego Narodzenia przez Polonię. ZNP na południu Pensylwanii (region „E”) reprezentują 24 rady (zgromadzenia) i 98 klubów. Ohio, Wirginia i Floryda to region „F”, gdzie rządzą: dyrektor George Brych i komisarze: Alfred Pomianowski oraz Patrycja Busack. W miesiącu wrześniu uwzględniono region „I” (południowy stan Illinois, Missouri, Nebraska, Kansas, Arkansas, Oklahoma, Luizjana i Teksas), zamieszczając fotografie pomnika poświęconego 100 pierwszym rodzinom, które przybyły do Teksasu w 1854 roku, mozaiki Matki Boskiej Częstochowskiej w Pannie Marii oraz członków związku z Houston, a także słynnych zespołów tanecznych, jak: „Krakusy” (Los Angeles), „Łowiczenie” (San Francisco), „Polanie” (Yorba Linda) i inne.

Kalendarz na rok 2008 poświęcony został 400. rocznicy przyjazdu pierwszych Polaków na tereny obecnych Stanów Zjednoczonych. Całość publikacji zatytułowano: *Polish National Alliance salutes the First Poles in Jamestown*. W publikacji zaprezentowano fotografie dawnych statków z początku XVII wieku, tablice upamiętniającej przyjazd polskich osadników na pokładzie brytyjskiego statku „Mary and Margaret”. Na tablicy znalazły się nazwiska pierwszych Polaków w Jamestown: Michała Łowickiego, Zbigniewa Stefańskiego, Jana Bogdana, Jana Maty oraz Stanisława Sadowskiego. Na kolejnych kolorowych stronach zamieszczono zdjęcia zrekonstruowanej osady, gdzie odtworzono życie pierwotnych przybyszy. Znaczna część publikacji opisuje przygotowania do obchodów 400-lecia uroczystości.

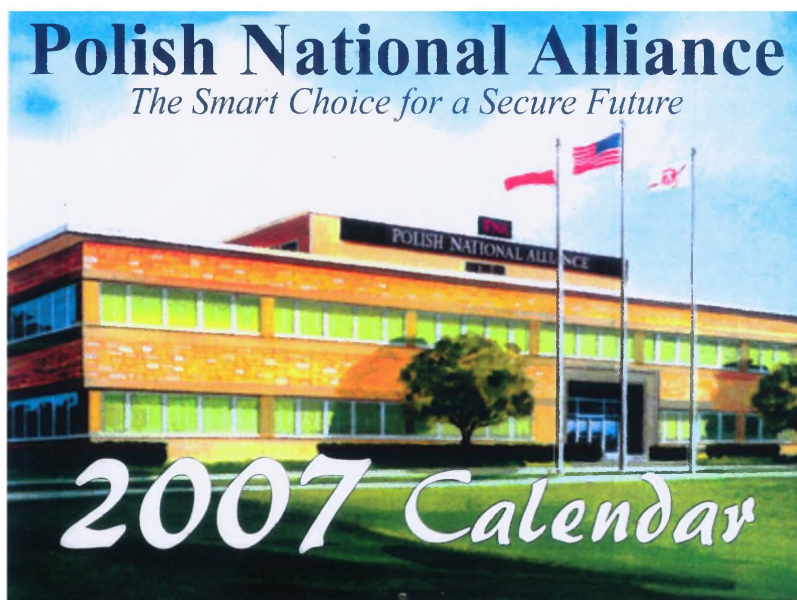
Motywwem przewodnim almanachu na 2009 rok są rysunki polonijnych dzieci w wieku od 7 do 13 lat. Ich tematyka związana jest z dawnymi

i współczesnymi zagadnieniami polsko-amerykańskimi. Dzieci prezentują stroje regionalne Polski, rozliczne obyczaje i zwyczaje narodu polskiego, jak np. Wielkanoc, Boże Narodzenie. Ujęto również sport, muzykę i wiele innych codziennych sytuacji Polonii w USA.

Zamieszczony w artykule krótki przegląd zawartości kalendarzy polonijnych z lat 1995—2009 pozwala zapoznać się z różnorodnością ich tematyki. Dla badacza zagadnień polskiej diaspory w USA roczniki te stanowią dodatkowe informacje, rozszerzające często znane już fakty. Zamieszczane w nich zdjęcia dokumentują pielęgnowanie polskiego dziedzictwa narodowego za Oceanem.

Fot. 1. Okładka kalendarza polonijnego

Fot. 2. Okładka kalendarza polonijnego